

А. І. Клюй

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЛІТИЧНІ ЦІННОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Аналізується проблема політичних цінностей у процесі виховання студентської молоді в сучасному університеті. Акцентується увага на педагогічних принципах виховання в рамках певної політико-ціннісної системи. Досліджується можливість відтворити модель цілеспрямованого виховання політичних цінностей студентства в рамках освітньої стратегії держави.

Ключові слова: політичні цінності, політичне виховання, політична ідеологія, політична свідомість, державна ідеологія, патріотизм.

Політична організація соціуму передбачає єдність і протистояння ціннісних світів (світоглядів), політичні організації постають осередками і засобами захисту цих світів. Людина сприймає власні потреби вже виходячи з певної ціннісної системи, тобто ціннісно опосередковано. Морально належний порядок речей стає фундаментальним конституентом самосвідомості учасників суспільного життя. Філософські й релігійні системи можуть по-різному оформляти конвенційну складову морально-го само розуміння, але суть її залишається одна: в ідеальному, морально-належному образі (нормі) є узгодження чужими інтересами між своїми та чужими інтересами.

Проблематика політичних цінностей в сучасній політичній науці розроблялись такими дослідниками як К. Гаджієв, Б. Грушин, Р. Інґхарт, М. Рокич, У. Ф. Стоун, П. Е. Шаффер, С. Сіґеле, Є. Сусименко та іншими. Сучасним дослідженням ціннісного виховання студентської молоді приділяється увага в роботах Л. Гурьєвої, С. Копкарьової, Є. Нікітіної, С. Курносової, І. Подорожко, Н. Богданової та інших дослідників. Не дивлячись на актуальність проблеми ціннісного виховання молоді та присутність наукового інтересу до неї, можна говорити про необхідність подальшого мультиаспектного дослідження даної теми як у теоретичній, так і в методологічно-прикладній площині. Саме на це завдання спрямована дана стаття – сформулювати проблемні положення та виправданість стратегічного підходу до виховання студентської молоді в рамках певної національно-політичної системи цінностей.

«Цінності – узагальнені уявлення людей про цілі та норми своєї поведінки, що втілюють історичний досвід і концентровано виражають смисл культури окремого етносу і всього людства» [1].

У порівнянні з іншими компонентами політичної свідомості, такими як політичні установки, орієнтації, і т.д., політичні цінності розглядаються як більш фундаментальні ментальні утворення, «абстрактні ідеали... не пов'язані з конкретним об'єктом або ситуацією, як свого роду уявлення людини про ідеальні моделі поведінки та ідеальні кінцеві цілі» [2]. У той же час, дослідження політичних цінностей доводять, що вони справляють суттєвий вплив на формування політичних установок та орієнтацій відносно політики, зокрема, відзначається залежність політичних орієнтацій від того, носієм «матеріалістичних» чи «пост матеріалістичних» цінностей є особа [3].

Розділяти цінності здатна тільки людина і винятково у співпраці та боротьбі з іншими людьми. Можна сказати, що з цієї конкурентної боротьби за цінності й народжується політика, яка стає сферою протистояння ціннісних систем та їх співіснування в рамках політичних структур.

Цінність – це суспільне відношення, завдяки якому потреби й інтереси людини або соціальної групи переносяться на світ речей, предметів, духовних явищ, надаючи їм певних соціальних властивостей, безпосередньо не пов'язаних з утилітарним призначенням тих речей, предметів та духовних явищ. Детермінуючи мотивацію особистості, цінності забезпечують спадкоємність певного типу потреб, інтересів, поведінки та діяльності [4, с. 124]. Вони вказують на значення (людське, культурне,

соціальне і т. п.) явищ суспільної дійсності. Розвиток ціннісних орієнтацій – ознака зрілості особистості, показник ступеня її соціалізації.

Політичні цінності існують у вигляді ідей, принципів, цілей (наприклад, гуманізму, справедливості, демократії, свободи, порядку), які можуть бути теоретично оформленими різною мірою. У політичній ідеології відображено певну ієрархію політичних цінностей, характерну для даного соціально-політичного ладу.

Цінності можна розглядати як біполярні категорії, тобто кожній цінності відповідає антицінність; у просторі політичного дискурсу постійно відбувається боротьба цінностей-антагоністів [5].

У процесі освітньої діяльності відбувається формування певних конвенційних лінгвістичних закономірностей побудови політичного судження, характерних для даної національної культури. Так, трактування «свободи» у росіян буде здебільшого означати «волю», можливість бути самому собі хазяїном, тоді як західне трактування свободи суттєво різниться від такого розуміння і означає скоріше реалізацію прав та наявність певних політичних інститутів, що їх гарантують [6].

Сучасна освіта, яку людина отримує в університеті, за Х. Ортегою-і-Гассетом, має полягати «у двох речах: а) навчанні інтелектуальних професій, б) наукових дослідженнях і підготовці майбутніх дослідників» [7, с. 73] Для України актуальним питанням є також формування національної ідентичності, розвиток національного духу, виховання самоповаги та гордості.

За останніми результатами досліджень політичної свідомості української молоді «такі значущі для структурування духовного світу особистості чинники, як національна культура, мистецтво, релігія не посідають високого рангу в ієрархії актуальних проблем молоді» [8, с. 110]. Але психологами доведено, що нерозвиненість ціннісного стрижня індивіда призводить до посиленого засвоєння ним тих ідей і пріоритетів, які переживають у конкретному соціальному середовищі. Тобто, людина, яка не має певної стійкої системи цінностей схильна піддаватись зовнішньому впливу і стає об'єктом насадження цінностей або їх спонтанного формування на основі повсякденної індивідуальної активності. Загальновідомим фактом є те, що молодь значно більше піддається впливу на свідомість, оскільки молода людина проходить етапи політичної соціалізації поступово і, як правило, саме в молодому віці відбувається формування ціннісної ієрархії даної особистості. До того ж, «в кожній дії індивіда зі слабкою волею частина його вчинків, що визначається індивідуальним характером, є мінімальною, натомість частина, детермінована зовнішніми обставинами, виявляється максимальною» [9, с. 100].

Повертаючись до думки Х. Ортеги-і-Гассета, все ж слід ще раз наголосити, що в країнах «досвідченої» демократії університет дійсно відіграє роль інституту громадянського суспільства, яке в силу об'єктивних політичних обставин не може стояти осторонь політичних проблем. Так чи інакше, дивлячись на історію діяльності європейських університетів, ми зустрінемо приклади прояву студентською молоддю певної громадянської позиції, обумовлену як конкретною політичною ідеологією, так і певною системою політичних цінностей. В Україні проблема виховання студентської молоді також не може оминати політичних питань. На сьогодні дійсно можна констатувати необхідність ціннісного виховання молоді, не будучи прив'язаного до певної політичної ідеології. Головною метою такого виховання має стати перш за все подолання ціннісного вакууму, а також залучення молоді до національно-патріотичного дискурсу, спрямованого на відтворення національних традицій, формування національної свідомості, національної гордості та, в кінцевому рахунку, сприяє адекватному психічному розвитку молоді особистості. У цьому контексті варто пригадати думку К. Гаджієва: «Невід'ємною частиною формування, фіксації і відтворення ідентичності будь-якої нації і держави як соціокультурної і політичної спільності є національно-державні символи й ідеали. Вони виступають своєрідними сполучними елементами політичної культури. Символ являє собою концентрований видимий прояв основної ідеї чи явища поняття, засноване на структурній подібності з ним» [10, с. 448].

Сучасний дослідник націоналізму Д. Бройї сформулював ідею «трикутника»,

смысл якої пояснює феномен націоналізму як такий, що спирається спирається на три «галузі інтересів»: доктрину, політику, почуття. Дослідник зазначає, що «кристалізація національної ідеології» протікає за умов активної взаємодії трьох факторів у рамках трикутника: «влада» (політичні інститути) – «суспільство» (суспільні верстви та групи) – «групи» (носії нових ідей та прагнень) [11, с. 24]. Отже, розвиток національної свідомості важко уявити собі без активної участі влади, суспільства та конкретних провідних груп, які формулюють первинні ідеологічні настанови. У контексті проблеми молодіжного виховання ми можемо говорити про цікавий факт, а саме: всі три кути названого трикутника поповнюються, головним чином, з лав студентської молоді, яка стає національною інтелігенцією та національною елітою. Тож процес ціннісного виховання студентства знову потрапляє до стратегічних інтересів держави.

Суперечливим є питання про доцільність втручання політичної ідеології будь-якого спрямування в освітній процес. Але неможна заперечити той факт, що на студентство постійно чиниться вплив, як і на будь-яку іншу соціальну групу. Досліджено механізм такого впливу на політичну свідомість. Існують три складові суспільної свідомості, на які спрямований маніпулятивний вплив у політиці: 1) рефлексивний компонент (характеризує інформативну сторону свідомості та включає до себе знання людини про світ та її уявлення про нього); 2) оціночно-ціннісний компонент (оцінки та ставлення людини до оточуючого світу загалом та окремих його явищ зокрема, ціннісну складову свідомості окремого індивіда, соціальної групи та суспільства загалом); 3) практична компонента (характеризує ставлення людини до світу, що відображене в її конкретних діях стосовно нього) [12, с. 132]. Іншими словами, вплив на ціннісну систему політичної свідомості є актуальною проблемою технологій масового впливу та маніпуляцій свідомістю, а значить не може бути залишений державою на долю стихійних процесів. Окрім того, не слід забувати, що універсальний інтерес будь-якої влади – це завжди розширення сфери регуляції до меж можливого. Через систему ідеологічного впливу на людину здійснюється подолання відчуження від політичної системи, вбудовування її в систему соціально-політичних норм [13].

Російські дослідники політичних цінностей студентської молоді Гурьєва та Копкарева зазначають, що «основу політичних цінностей студентів складають два кити: моральна вимога справедливості політичних рішень та прагматичне, утилітарне прагнення до безпеки» [14, с. 54]. Справедливість в уявленні молоді виключає можливість використання подвійних стандартів для оцінки вчинків різних груп та окремих особистостей і передбачає наявність єдиного регулятора для всіх індивідів. Цей регулятор може бути або суб'єктивного характеру – людина прикладає вчинок на себе, ставить себе на місце тих людей, яких цей вчинок може так чи інакше зачепити, або об'єктивного характеру – поведінка передбачає зовнішні всезагальні норми. Закон при цьому сприймається як зовнішній регулятор, у силу якого справедливість не є характеристикою, яка присутня в ньому іманентно, а скоріше є атрибутом конвенціональної комунікації в рамках певної соціально-політичної спільноти.

Російські дослідники політичних цінностей студентства сформулювали педагогічні принципи студентського виховання в рамках певної ціннісної парадигми [15]: 1) формування системи політичних цінностей тих, кого навчають, залежить від перенесення акценту з традиційного розгляду студента ВНЗ як об'єкта діяльності на майбутнього спеціаліста як творця культурних цінностей; 2) успішність розвитку системи політичних цінностей студентів ВНЗ обумовлена комплексним розвитком цінностей, діяльнісних та моральних взаємовідносин; 3) динаміка розвитку системи політичних цінностей студентів залежить від усвідомлення смислу і значення політичних цінностей як засобу формування у них здатності адекватного сприйняття політичних процесів, розвитку психологічної адаптації щодо методів та способів політичної діяльності; 4) актуалізація потенційних можливостей розвитку системи політичних цінностей майбутніх спеціалістів пов'язана з переходом від сприйняття політичних цінностей до культури моральних відносин і духовному багатству

[15, с. 117]. На основі даних педагогічних принципів можливо розробити певну структурно-функціональну модель реалізації ціннісного виховання, яка враховує дані педагогічні методи та конкретний аксіологічний зміст, який береться за основу виховної діяльності.

Отже, в даній статті нами здійснено постановку проблеми ціннісного виховання студентської молоді та означено деякі підходи до її вирішення. найбільш важливими висновками, які можна сформулювати в результаті даного дослідження є наступне. Студентська молодь, будучи схильною до впливу на свідомість, є тією соціальною групою, яка становить соціальну базу до рекрутування до політичної еліти та національної культурної інтелігенції, яка несе на собі функцію генерування основних ідеологічних концептів навіть у межах громадянського суспільства. Оскільки ціннісний вакуум, недостатня участь у процесі формування національної та патріотичної свідомості може мати негативні наслідки щодо соціально-психологічного клімату в країні, процес ціннісного виховання молоді, особливо в рамках класичного університету має посідати одне з провідних місць у державній освітній стратегії.

Бібліографічні посилання

1. Rokeach M. The Nature of Human Values / M. Rokeach. N.Y., The Free Press, 1973.
2. Stone W. F. The Psychology of Politics / W. F. Stone, P. E. Schaffner. – 2nd ed. N.Y.; Berlin: Springer-Verlag, 1988.
3. Inglehart R. Political Value Orientations / R. Inglehart. // Continuities in Political Action: A Longitudinal Study of Political Orientations in Three Western Democracies / Jennings M.K. et al. Berlin; N.Y.: de Gruyter, 1990.
4. Морозова Л. П. Функції цінностей. Їх структура та механізм впливу на поведінку людей / Л. П. Морозова. // Філософський обрій. – К., 2002. – №8. – С. 122–131.
5. Светоносова Т. А. Методика лингвистического исследования ценностей в политическом дискурсе / Т. А. Светоносова // Политическая лингвистика. – 2006. – № 18. – С. 99–106.
6. Мартынова Ю. А. Лингвопрагматический аспект формирования ценностей в политическом дискурсе / Ю. А. Мартынова // Известия Саратовского университета. – 2010. – Т. 10. Сер. Социология. Политология, вып.1. – С. 112–116.
7. Ортега-і-Гассет Х. Місія Університету / Х. Ортега-і-Гассет // Ідея Університету: Антологія / Упоряд. М. Зубрицька та ін. – Львів: Літопис, 2002. – с. 73.
8. Богданова Н. Г. Естетична свідомість студентської молоді в сучасній Україні в контексті глобалізаційно-інформаційного аналізу / Н. Г. Богданова / АҚД. – Харків, УПА, 2008.
9. Сигеле С. Преступная топа / С. Сигеле. – М., 1998. – 320 с.
10. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку: Учебник для ВУЗов / К. С. Гаджиев. 2-е изд. – М.: Логос, 1997.
11. Белов М. В. У истоков сербской национальной идеи. Механизмы формирования и специфика развития. Конец 18 – середина 30-х гг. 19 века / М. В. Белов – СПб.: Алетейя, 2007.
12. Грушин Б. А. Массовое сознание / Опыт определения и проблемы исследования / Б. А. Грушин – М.: Политиздат, 1987.
13. Сусименко Е. В. Политические ценности и отчуждение / Е. В. Сусименко // Философия права. – 2008. – №2. – С. 123–127.
14. Гурьева Л. Правовые и политические ценности молодежи / Л. Гурьева, С. Копкарева // Власть. – 2008. – №3. – С. 50–55.
15. Никитина Е. Ю. Педагогическое сопровождение проблемы развития политических ценностей студентов ВУЗов / Е. Ю. Никитина, С. А. Курносова, И. В. Подорожко // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2009. – №12. – С. 113–121.

Клюй А. И. Политические ценности в процессе воспитания студенческой молодежи.

Исследуется проблема политических ценностей в процессе воспитания студенческой молодежи в современном университете. Акцентируется внимание на педагогических принципах воспитания в рамках определенной политико-ценностной системы. Исследуется возможность воссоздать модель целенаправленного воспитания ценностей студенчества в рамках образовательной стратегии государства.

Ключевые слова: политические ценности, политическое воспитание, политическая идеология, политическое сознание, государственная идеология, патриотизм.

Kluj A. Political values in the process of students' education.

The problem of the political values in the process of the student's education in modern university is researched. The attention is paid to the pedagogical principals of the education in the frame of the political-values system. The possibility of the creation of the purposeful valuation education model in the frame of the state educational strategy is considered.

The main problems of the valuation education in modern Ukrainian educational system researched as a problem of the national and patriotism values education, as a special process, which has different centers of consequence influence from the side of the state and from the side of the society. The students are viewed as the social group, which is susceptible for the consequence influence and is the basis for the political and cultural elite. The linguistic methods of the values research is considered in the article as a instrument of the diagnostic of the valuation education.

The specific of the political values structure in modern Ukraine is the need to provide the national and patriotic values in the youth period of political socialization. The priority of national values in the state educational strategy is caused the political and cultural situation in modern Ukraine. The results of the researches of the Ukrainian political consequence show that the national culture and patriotism is on the peripheries of the values structure. The model of possible values education in the frame of the university is considered in the article. The pedagogic principals of the valuation education are reviewed as a part of this model.

Keywords: political values, political education, political ideology, political consequence, state ideology, patriotism.

Надійшла до редколегії 26.02.2013 р.

УДК 321

Р. М. Ключник

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Досліджуються основні особливості політичної комунікації в умовах кризи. Розкрито основні заходи кризового менеджменту в інформаційній сфері. Розглянуто вплив мережі Інтернет на політичні процеси в сучасному світі.

Ключові слова: політична криза, кризовий менеджмент, політична комунікація, Інтернет, соціальна мережа.

На початку ХХІ століття політичні комунікації не тільки пронизують усе суспільство та суспільно-політичні інститути, а й дають змогу глибше зрозуміти та інтерпретувати всі феномени, які відбуваються у сучасному світі. Роль ефективної комунікації під час кризи різко зростає, оскільки від достовірності інформації та своєчасності її надходження залежить правильність і напрям дії політичного інституту, збереження довіри громадськості, а відтак позитивного іміджу й репутації. Політична комунікація існувала і раніше, але саме в інформаційну епоху вона набула нового змісту, що пов'язується з розвитком технологій управління інформаційним впливом, який здійснюється засобами мови через безпосередні контакти, а також засоби масової інформації та комунікації.

Метою статті є дослідити основні закономірності розвитку кризової комунікації на початку ХХІ століття, зокрема, з'ясувати особливості кризового менеджменту як напряму PR на різних етапах кризового процесу.

Дана проблематика достатньо повно розкрита в науковій літературі. Особливу увагу питанням кризової комунікації в умовах сучасного інформаційного суспільства приділяють І. Балинський, О. Гусак, А. Жарова, П. Олещук, Б. Потятиник, Г. Почепцов, В. Сергєєв, С. Ставченко, Г. Четверик та інші автори.

При дослідженні політичної комунікації можна використовувати загальнонаукові та логічні методи: історичний, системний аналіз, синтез, індукцію, дедукцію та низку інших. Проте існують специфічні, галузеві методи, які дозволяють глибше і повніше дослідити цей процес: контент-аналіз, пропагандистський аналіз, івент-аналіз, мережевий аналіз тощо [1, с. 46].

Український дослідник Г. Г. Почепцов визначає кризову комунікацію як «володіння метаситуацією, коли вдається скеровувати розвиток не просто події, а події, яка розвивається здебільшого за непрогнозованим сценарієм» [2, с. 532].